

האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

קריאת מקורות בתרבות ישראל - הזמן המודרני - 10223

תאריך עדכון אחרון 12-09-2024

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 2

תואר: בוגר

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: מדעי היהדות

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: סמסטר ב'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): בנימין בראון

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: benjamin.brown@mail.huji.ac.il

שעות קבלה של רכז הקורס: בתיאום מראש

מורי הקורס:

תאור כללי של הקורס:

משבר המודרנה, שפרץ עם מתן האמנציפציה ליהודים באירופה, טלטל את העולם היהודי ושינה אותו ללא הכר. הוגים יהודים נדרשו להגדיר מחדש את יחסם למסורתם לעומת התרבות הכללית שאליה נחשפו, ולעצב מחדש את זהותם האישית והקולקטיבית. בקורס נלמד את כתביהם של הוגים יהודיים מובילים מן המאות ה-18-20 באשר לסוגיות יסוד של ההוייה היהודית בזמן המודרני.

מטרות הקורס:

- א. חשיפה ליצירות מכוננות בספרות היהודית בעת החדשה.
- ב. הכרת הדילמה הנוגעת לטיבה של הזהות היהודית בעת החדשה.
- ג. יכולת ניתוח מקורות ראשונים וספרות מחקר

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

לקרוא ביתר קלות מקורות ותעודות מן ההגות היהודית בעת החדשה ולהכיר כמה מן "השמות הגדולים" של ההגות היהודית בתקופה זו.

דרישות נוכחות (%) :

100

שיטת ההוראה בקורס: הרצאה, קריאת טקסטים ודיון

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

- נושא 1: לקראת מודרניות יהודית? (ב): רמח"ל, הנודע ביהודה
- נושא 2: לקראת מודרניות יהודית? (ג): חסידים ומתנגדים
- נושא 3: ראשיתה של מודרניות יהודית וראשית הקריאה לרפורמה: משה מנדלסון ושאל אשר
- נושא 4: רפורמה ואורתודוקסיה (א): אהרן חורין והחתם סופר
- נושא 5: ההשכלה במזרח אירופה: יוסף פרל ויצחק בר לוינזון
- נושא 6: רפורמה ואורתודוקסיה (ב): אברהם גייגר, זכריה פרנקל ורש"ר הירש
- נושא 7: ר' ישראל סלנטר וראשיתה של תנועת המוסר
- נושא 8: התחדשות קבלית-הלכתית: ר' יוסף חיים (ה'בן איש חי')
- נושא 9: ציונות מדינית וציונות רוחנית: בנימין זאב הרצל ואחד העם
- נושא 10: ציונות דתית: הרב ריינס, הרב קוק
- נושא 11: אנטי-ציונות חרדית: יצחק ברויאר, הרבי ממונקאטש
- נושא 12: כיוונים אקזיסטנציאליים: מרטין בובר ופרנץ רוזנצווייג
- נושא 13: כיוונים נומוצנטריים: הרב סולובייצ'יק וישעיהו לייבוביץ'

חומר חובה לקריאה:

נושא 1: לקראת מודרניות יהודית? (ב): רמח"ל, הנודע ביהודה קריאת חובה לנושא: יהונתן גארב, מקובל בלב הסערה, תל אביב תשע"ד, פרק ד (עמ' 172-227); מעוז כהנא, מהנודע ביהודה לחתם סופר, ירושלים: מרכז זלמן שזר תשע"ו, עמ' 111-123, 192-222.

נושא 2: לקראת מודרניות יהודית? (ג): חסידים ומתנגדים קריאת חובה לנושא: עמנואל אטקס, תנועת החסידות בראשיתה, תל אביב תשנ"ח, פרקים ב-ז, י-יא, עמ' 17-77, 100-119.

נושא 3: ראשיתה של מודרניות יהודית וראשית הקריאה לרפורמה: משה מנדלסון ושאל אשר קריאת חובה לנושא: קריאת חובה לנושא זאב לוי, שפינוזה ומושג היהדות, תל אביב תשמ"ג, פרק ב, עמ' 44-83; מיכאל גרץ, 'תודעה יהודית חדשה בראשית התגבשותה בדור תלמידי מנדלסון - שאל אשר', מחקרים בתולדות עם-ישראל וארץ-ישראל ד (תשל"ח), עמ' 219-237.

נושא 4: רפורמה ואורתודוקסיה (א): אהרן חורין והחתם סופר קריאת חובה לנושא: Carmilly Moshe: "Transylvania in movement Reform Jewish The", Studia Judaica 5 (1996), pp. 13-60; ישי"י, כהנא מעוז; 13-60; and Banat: Rabbi Aaron Chorin", Studia Judaica 5 (1996), pp. לנו אב זקן: 'החתם סופר ומורשת השמרנות החדשנית', בתוך: הגדולים: אישים שעיצבו את פני היהדות החרדית בישראל, ירושלים תשע"ז, עמ' 73-104; הנ"ל, מעוז כהנא, מהנודע ביהודה לחתם סופר, ירושלים: מרכז זלמן שזר תשע"ו, עמ' 360-381.

נושא 5: ההשכלה במזרח אירופה: יוסף פרל ויצחק בר לוינזון קריאת חובה לנושא: אברהם רובינשטיין, 'ההשכלה והחסידות: פעילותו של יוסף פרל, בר-אילן: ספר השנה של אוניברסיטת בר-אילן יב (תשל"ד), עמ' 166-178; יוסף קלוזנר, תולדות הספרות העברית החדשה, ירושלים תשי"ג, ג, עמ' 33-115.

נושא 6: רפורמה ואורתודוקסיה (ב): אברהם גייגר, זכריה פרנקל ורש"ר הירש קריאת חובה לנושא: מיכאל מאיר, בין מסורת לקידמה, ירושלים תש"ן, עמ' 70-121; רבקה הורוביץ, 'מבוא', בתוך: זכריה פרנקל וראשית היהדות הפוזיטיבית-היסטורית, ירושלים תשמ"ד, עמ' 11-41; יעקב כ"ץ, 'רבי שמשון רפאל הירש המימין והמשמאל', בתוך: תורה עם דרך ארץ, רמת גן תשמ"ז, עמ' 13-32 (פורסם שנית בספרו, ההלכה במיצר, עמ' 228-246).

נושא 7: ר' ישראל סלנטר וראשיתה של תנועת המוסר קריאת חובה לנושא: מרדכי פכטר, מבוא, בתוך: כתבי ר' ישראל סלנטר (מ' פכטר, עורך), תל אביב תשמ"ט, עמ' 7-70.

נושא 8: התחדשות קבלית-הלכתית: ר' יוסף חיים (ה'בן איש חי') קריאת חובה לנושא: אברהם בן יעקב, הרב יוסף חיים מבגדאד - תולדות חייו ורשימת כתביו, אור יהודה תשמ"ד, פרקים א-ב, עמ' יג-לו.

נושא 9: ציונות מדינית וציונות רוחנית: בנימין זאב הרצל ואחד העם קריאת חובה לנושא: שלמה אבינרי, הרעיון הציוני לגווניו, תל אביב תש"ם, פרקים י, יב (עמ' 118-105, 144-135).

נושא 10: ציונות דתית: הרב ריינס, הרב קוק קריאת חובה לנושא: יוסף שפירא, 'הרב יצחק יעקב ריינס - מייסדה של הציונות הדתית: הלכה, הגות,

מעשה', בתוך: מאה שנות ציונות דתית א, רמת גן תשס"ג, עמ' 381–408: אליעזר גולדמן, 'זיקתו של הרב קוק למחשבה האירופית', בתוך: יובל אורות, ירושלים תשמ"ח, עמ' 115–122 (ובספרו: מחקרים ועיונים, ירושלים תשנ"ז, עמ' 217–224); בנימין איש-שלום, הרב קוק בין רציונליזם למיסטיקה, תל אביב תש"ן, עמ' 17–23 ו-265.

נושא 11: אנטי-ציונות חרדית: יצחק ברויאר, הרבי ממונקאטש קריאת חובה לנושא: אליעזר שביד, "מדינת התורה" במשנתו של יצחק ברויאר, בתוך: יצחק ברויאר – עיונים במשנתו (רבקה הורביץ, עורכת), רמת גן תשמ"ח, עמ' 125–146; קריאת חובה לנושא: אביעזר רביצקי, 'מונקאטש וירושלים: הפלג החרדי הרדיקלי ושאלת ארץ ישראל', בתוך: ציונות ודת, ירושלים תשנ"ד, עמ' 81–107.

נושא 12: כיוונים אקזיסטנציאליים: מרטין בובר ופרנץ רוזנצווייג קריאת חובה לנושא: שמואל הוגו ברגמן, הוגי הדור, ירושלים תשמ"ד, עמ' 179–207.

נושא 13: כיוונים נומוצנטריים: הרב סולובייצ'יק וישעיהו לייבוויץ קריאת חובה לנושא: אביעזר רביצקי, חירות על הלוחות, תל אביב תשנ"ט, עמ' 178–206; הערך: אינטרנטית גישה: Stanford Encyclopedia of Philosophy: בתוך Yeshayahu Leibowitz <https://leibniz.stanford.edu/friends/members/preview/leibowitz-yeshayahu/>

חומר לקריאה נוספת:

נושא 1: לקראת מודרניות יהודית? (ב): רמח"ל, הנודע ביהודה קריאה מומלצת: יהונתן גארב, מקובל בלב הסערה, תל אביב תשע"ד (כל הספר).

נושא 2: לקראת מודרניות יהודית? (ג): חסידים ומתנגדים קריאה מומלצת: חיים הלל בן ששון, 'אישיותו של הגר"א והשפעתו ההיסטורית', ציון לא (תשכ"ו), עמ' 39–86, 197–216; עמנואל אטקס, יחיד בדורו: הגאון מוילנה – דמות ודימוי, עמ' 17–43.

נושא 3: ראשיתה של מודרניות יהודית וראשית הקריאה לרפורמה: משה מנדלסון ושאל אשר קריאה מומלצת: זאב לוי, שפינוזה ומושג היהדות, פרק ג, עמ' 84–95; עמוס אילון, רקוויאם גרמני, אור יהודה תשס"ה (הפרק על מנדלסון); מיכאל מאיר, צמיחת היהודי המודרני, ירושלים תשנ"א, פרקים א-ב, עמ' 11–63; אליעזר שביד, תולדות ההגות היהודית בעת החדשה – המאה התשע עשרה, ירושלים תשל"ז, עמ' 122–146, ועמ' 163–171.

נושא 4: רפורמה ואורתודוקסיה (א): אהרן חורין והחתם סופר קריאה מומלצת: יעקב כץ, הלכה וקבלה: מחקרים בתולדות דת ישראל על מדוריה וזיקתה החברתית, ירושלים: מאגנס תשמ"ו, עמ' 353–386; משה סמט, החדש אסור מן התורה: פרקים בתולדות האורתודוקסיה, עמ' 306–318; מעוז כהנא, מהנודע ביהודה לחתם סופר, ירושלים: מרכז זלמן שזר תשע"ו, עמ' 290–439.

נושא 5: ההשכלה במזרח אירופה: יוסף פרל ויצחק בר לוינזון קריאה מומלצת: ברוך קורצווייל, במאבק על ערכי היהדות, ירושלים תש"ל, עמ' 55–95; אליעזר שביד, תולדות ההגות היהודית בעת החדשה – המאה התשע עשרה, ירושלים תשל"ז, עמ' 329–338; ישראל

צינברג, תולדות ספרות ישראל, תל אביב תש"ך, ו, עמ' 164-222; עמנואל אטקס, 'תעודה בישראל - בין תמורה למסורת', בתוך: יצחק בר לוינזון, תעודה בישראל, ירושלים תשל"ז, עמ' 3-19 (נדפס שנית בספרו: לשם שמים, ירושלים תשע"ו, עמ' 272-289).

נושא 7: ר' ישראל סלנטר וראשיתה של תנועת המוסר
קריאה מומלצת: עמנואל אטקס, ר' ישראל סלנטר וראשיתה של תנועת המוסר, ירושלים תשמ"ד.

נושא 8: התחדשות קבלית-הלכתית: ר' יוסף חיים (ה'בן איש חי')
קריאה מומלצת: צבי זוהר, 'היצירה ההלכתית של חכמי בבל בעת החדשה', פעמים 86-87 (תשס"א), עמ' 4-50, ובמיוחד עמ' 33-42.

נושא 9: ציונות מדינית וציונות רוחנית: בנימין זאב הרצל ואחד העם
קריאה מומלצת: אליצור אברהם בר אשר, 'תיאוריית האמנה המדומה של הרצל', היה היה 4 (תשס"ה), עמ' 7-23; גדי טאוב, 'חירות, לאומיות ודמוקרטיה: מפעלו של הרצל - מבוא', בתוך: בנימין זאב הרצל, מדינת היהודים ואלטנוילנד, תל אביב תשס"ח, עמ' 9-25; שלמה אבינרי, הרצל, ירושלים תשס"ח, פרק שביעי, עמ' 144-172; אליעזר שביד, תולדות פילוסופיית הדת היהודית בזמן החדש, ג1, ירושלים תשס"ג, עמ' 177-203.

נושא 10: ציונות דתית: הרב ריינס, הרב קוק
קריאה מומלצת: משה הלינגר, 'הרב יצחק יעקב ריינס - מניח התשתית להגות אורתודוקסית מודרנית - ציונית', בתוך: דרך הרוח א, ירושלים תשס"ה, עמ' 349-374; אליעזר שביד, 'תיאולוגיה לאומית - ציונית בראשיתה: על משנתו של הרב יצחק יעקב ריינס', בתוך: מחקרים בקבלה, בפילוסופיה יהודית ובספרות המוסר וההגות, ירושלים תשמ"ו, עמ' 689-720; דב שוורץ, אתגר ומשבר בחוג הרב קוק, תל אביב תשס"א, עמ' 219-232; יוסף אביב", 'היסטוריה צורך גבוה', בתוך: ספר היובל לרב מרדכי ברויאר, ירושלים תשנ"ב, עמ' 769-771; יוסף בן שלמה, שירת החיים: פרקים במשנתו של הרב קוק, תל אביב תשנ"ב.

נושא 11: אנטי-ציונות חרדית: יצחק ברויאר, הרבי ממונקאטש
קריאה מומלצת: לוי יצחק קופר, "נגד זרמי המים הזידונים": האדמו"ר ממונקאטש ר' חיים אלעזר שפירא', בתוך: הגדולים: אישים שעיצבו את פני היהדות החרדית בישראל, ירושלים תשע"ז, עמ' 259-291; מוטי ענברי, אקטיביזם משיחי בפועלו ובהגותו של הרב חיים אלעזר שפירא ממונקאטש בין שתי מלחמות עולם', קתדרה 149 (תשע"ד), עמ' 77-104.

נושא 12: כיוונים אקזיסטנציאליים: מרטין בובר ופרנץ רוזנצווייג
קריאה מומלצת: שלום רצבי, 'היסטוריה מתרחשת ותיאופוליטיקה': הרהורים על פועלו והגותו של מרטין בובר בשנים 1933-1939, בתוך: דת ומדינה בהגות היהודית במאה העשרים (אביעזר רביצקי, עורך), ירושלים תשס"ה, עמ' 296-320; אליעזר שביד, תולדות ההגות היהודית במאה העשרים, תל אביב תש"ן, עמ' 67-71, 350-362; הנ"ל, תולדות פילוסופיית הדת היהודית בזמן החדש, ג2, תל אביב תשס"ה, עמ' 60-125.

נושא 13: כיוונים נומוצנטריים: הרב סולובייצ'יק וישעיהו לייבוביץ'
קריאה מומלצת: אבי שגיא, 'כתבי הקודש ומשמעותם בהגות של ליבוביץ' וסולובייצ'יק: פרק בדרכי ההתמודדות עם המודרנה', בד"ד 1 (תשנ"ה), עמ' 49-62; הנ"ל, 'בדידותו של איש האמונה במשנתו של י"ד סולובייצ'יק, הדיאלקטיקה של גורל וייעוד', דעת 2-3 (תשל"ח-תשל"ט), עמ' 247-257; הנ"ל, 'בין הא-לוהי לדמוני: התיאולוגיה הפוליטית של ישעיהו ליבוביץ'', בתוך: הא-לוהים לא יאלם דום (כריסטוף שמיט, עורך), ירושלים תשס"ט, עמ' 141-169.

מרכיבי הציון הסופי :
מבחן בית 100 %

מידע נוסף / הערות:
מבחן בית